

Lars Tingsten: Huvuddragen av forntidens krigskonst samt Delbrücks styrkefö...

Almquist, Erik Otto

33 A Br. 4:o

National Library
of Sweden

Blunquist, E. O.

**LARS TINGSTEN: Huvuddragen av
forntidens krigskonst samt
Delbrücks styrkeförhållanden.**

När man med stort intresse läst tidskriftens recension av »Medeltidens och Nyare tidens krigskonst», måste man beklaga, att ej den sakliga kritiken omfattade jämväl den år 1926 utkomna delen om »Forntidens krigskonst». Denna del torde nämligen också förtjäna beaktande, ej minst därför att den avhandlar några av historiens allra största personligheter i samband med den krigskonst, som av dem utövades och lyftes till en höjd som först den nyare tiden åter uppnått. Det torde därför medgivas ins. att fästa uppmärksamheten på nämnda del, så mycket hellre som den ger anledning att skärskåda vissa däruti berörda förhållanden och problem, som alltjämt äga aktuell betydelse.

General Tingsten tycks vid utarbetandet av »Forntidens krigskonst» i allt väsentligt hava följt den berömda historikern H. Delbrücks arbete: »Geschichte der Kriegskunst», del I, ett arbete, som visserligen är mycket betydande, men med sina stora förtjänster i övrigt — vad ifrågavarande del angår — är starkt doktrinärt och näppeligen torde kunna i allo godtagas av militär sakkunskap. Den skarpa och vederhäftiga kritik, som riktats mot D:s framställning av bl. a. Cäsarspecialisten G. Veith¹ i hans monumentala verk: »Geschichte der Feldzüge C. J. Cäsar» vittnar därom. Det är skada, att ej författaren till Forntidens krigskonst läst denna militära kritik innan han skrev sitt arbete, som hos oss måhända kan bliva delvis vägledande för studierna i krigshistoria under en längre tid framåt.

När det gäller forntidens krigskonst, går Delbrück fram med 80-talets hyperkritiska metoder, som hänsynslöst bryta staven över all gammal tradition på ett sätt, som den moderna forskningen icke i allo kan godkänna. Hans gamla på studier över burgunderkrigen mot schweitzarna grundade åsikt är, i korthet uttryckt, ej blott den, att traditionens uppgifter om storleken av de slagna barbarhärarna äro rent fantastiska — vilket väl i många fall torde vara riktigt — utan även

att alla kända segrar i fält — med få undantag — vunnits genom numerär överlägsenhet, samt omvänt den mot sund militär uppfattning stridande åsikten — som blir särskilt betänkelig, när den tillämpas på krigskonstens stora konstnärer —

att i varje fältslag, som vunnits, segraren kan antagas hava varit överlägsen, såvida icke — undantagsvis — motsatsen är genom tillförlitliga aktstycken bevisad. Där bevisen finnas, nedprutas dock den slagnes numerär mer eller mindre godtyckligt så att ej styrkeförhållandet allt för bjärt skall avsticka mot den uppställda tesen. Det är klart, att en slik doktrin, konsekvent tillämpad, stundom måste leda till anmärkningsvärda resultat.

¹ Numera överste och hist. hedersdoktor. Hans utförliga och sakligt starka kritik återfinnes i bokens »Anhang» och berör blott Cäsars fälttåg.

Exempelvis må här påpekas det första historiskt kända fältslaget, *Marathon*. Den från Herodotos stammande uppgiften om persernas ofantliga överlägsenhet granskas kritiskt och med rätta. Men ej nöjd med att nedbringa denna överlägsenhet till en rimlig siffra, kräver tendensen, att den besegrade styrkan minskas åtminstone till segrarens numerär. Sålunda hejdar sig D. först vid en siffra av 5,000—6,000 perser, uteslutande bågskyttnar till häst och till fot. Vad innebär väl detta? Jo, att en mäktig erövrarstat som den persiska, med rik erfarenhet från de många krigstågen allt sedan Kyros' dagar och med ofantliga resurser till lands och sjöss, skulle hava planmässigt börjat ett så utsiktslöst företag som att söka kuva det folkrika, krigiska och delvis i befästa städer boende grekiska folket med en så löjligt liten väpnad styrka. Och därtill idel bågskyttnar! Även om de vunnit *Marathonslaget*, hur skulle det väl i fortsättningen kunna tänkas att med cirka 5,000 man bestrida flottans bevakning, angripa det befästa Athen under frontställning även mot Sparta osv. Athen ensamt kunde enligt D. utom sina befästningar uppställa ungefär samma styrka hoplitter (spjutförare). Men anfallet gällde icke blott denna stad utan även det minst lika mäktiga Sparta m. fl. städer. Dessutom är att märka, att perserna två år tidigare under sitt försök att genom Thracien nå Grekland hade misslyckats till följd av för liten krafutveckling. Kan det under sådana förhållanden anses sannolikt eller ens möjligt, att en så klok och skicklig organisatör, som Darius anses hava varit, år 490 skulle hava utrustat sin nya expedition mot Grekland med en stridande styrka av blott 5,000—6,000 man? Frågan synes mig i all sin enkelhet ej kunna få annat svar än ett bestämt nekande.

A andra sidan finns för vanlig militär uppfattning intet, som talar emot, att den under Miltiades' skickliga anförande ur Vranadalen framstormande spjutfalangen skulle hava kunnat överändakasta en även betydligt överlägsen massa asiatiska bågskyttnar, om vilkas moraliska halt och taktiska ledning nästan intet är oss bekant. — Av allt att döma synes det således högst sannolikt, att den grekiska traditionen från *Marathon* med full rätt talar om fiendens numerära överlägsenhet, även om denna ej var tillnärmelsevis så stor, som Herodotos uppgiver.

Vid skildringen av *Alexanders fälttåg* iakttagert man nästan samma, från källorna avvikande, godtyckliga nedprutning av perserhärarnas styrka, ehuru dessa nu uppträda till försvar i eget land och deras herre haft god tid till rustningar och alltjämt synes hava nästan obegränsade hjälpkällor. Under sådana förhållanden borde man väl, tycks mig, finna en numerär överlägsenhet å persernas sida sannolik, och f. ö. kunna tilltro en Alexander den store att åtminstone någon gång förmå besegra även en i antal överlägsen fiende! Att

¹ Andra författare anse Athens krigsstyrka dubbelt så stor.

0
4:0

striderna voro så hårda, synes mig för övrigt bestyrka urkällornas uppgifter, att den segervana macedoniska hären under sin utomordentlige ledare hade att kämpa mot numerärt överlägsna motståndare, som den det oaktat lyckades besegra. En skolad officer, som känner personlighetens stora betydelse i striden, kan näppeligen undgå att med misstro betrakta Delbrücks styrkeberäkningar, hur skickligt de än överskylla den genomgående tendensen.

Vid redogörelsen för *Hannibals fälttåg* — ett område, där vår författare synes särskilt hemmastadd — märker man mindre av D:s tendens, enär de till grund liggande urkundernas uppgifter äro så bestämda och så trovärdiga, att de varken fresta till stark ändring av styrketalen eller medgiva någon vanställande retuschering av förhållandena. De lysande segrarna skildrar författaren con amore och hans omdömen om fältherren och operationerna — liksom förut om Alexanders — synas välgrundade och träffande.

Men så mycket hjärtare framträda åter Delbrücks metoder vid skildringen av *Cæsars krig*. Då huvudkällan för dessa utgöres av segrarens berömda »Kommentarier», vilka se händelserna från hans synpunkt, och skildringar från motsidan antingen saknas, såsom fallet är med fälttågen i Gallien, eller äro ovederhäftiga och varandra motsägande, har D. här kunnat lämna sin tendens nästan lika fritt spelrum, som vid perserkrigen. Han underkänner sålunda på 80-talvis alldeles Cæsars egna styrkeuppgifter såsom partiska, och av de andra godkänner han blott det, som passar honom, men kasserar såsom otillförlitligt allt, som icke överensstämmer med hans doktrin. Han nöjer sig icke — som Veith — med att påpeka överdriften hos en del siffror om barbarhärens storlek, sannolikt hämtade från deras egna uppgifter, utan förvandlar konsekvent deras överlägsenhet till underlägsenhet, utan hänsyn till att styrkeförhållandena sålunda ofta komma i en viss motsägelse till händelsernas gång. Och vår författare följer honom merendels, såsom det tycks, utan försök till kritik.¹

Redan det första fälttåget i Gallien år 58 kommer sålunda i en något skev dager, som gör operationerna svårbegripliga. Cæsar förklaras hava varit överlägsen: 26,000 legionärer mot 16,000 helvetier. Att han trots denna betydliga överlägsenhet (60 %) trots det snabba avgörande, som de politiska förhållandena krävde och trots den offensiva anda, som ständigt och i högsta grad präglade Cæsars krigföring, opererade så påfallande försiktigt, som han gjorde, samt att det avgörande slaget äntligen utkämpades försvarsanfallsvis å hans sida, synes mig göra denna påstådda överlägsenhet synnerligen tveivelaktig. Så mycket mera som segern blev så förlustbringande, som den blev, och Cæsar dessutom anger en bestämd, ganska rimlig siffra för det överlevande helvetierfolket

¹ Sådan förekommer däremot uppenbart i medeltidens krigskonst.

(110,000) samt nöjer sig med en hänvisning till dess egna siffror för den ursprungliga numerären, inristade å koppartavlor. Dessa togos som byte, sändes antagligen till Rom såsom troféer och borde på sin tid hava utgjort ett slags kontroll. De skulle icke hava omnämnts, ifall Cæsar avsiktligt förvanskade siffrorna. Delbrücks styrkeberäkning är långsökt, grundar sig på mycket osäkra och godtyckliga antaganden, samt bevisar noga taget ingenting.

I detta sammanhang må här påpekas, att Cæsar i detta »sitt första slag» ingalunda (såsom det vanligen antagits) var en nybörjare, som på grund av oerfarenhet och ovana vid fältherrekonstens utövande uppträdde tveksamt och osäkert. Såsom A. von Mess i sitt lika skarpsinniga som briljanta arbete: »Cæsar» framhåller, hade denne redan år 61 såsom propretor i Spanien utfört ett helt fälttåg och med 3 legioner i regelrätt fältslag tillkämpat sig den avgörande seger, vilken såsom allmänt bekant är berättigade honom till triumf vid återkomsten. Att Cæsar i detta, liksom det följande fältslaget, delvis lämnar ifrån sig ledningen, förklarar von Mess med hans beslut att här kämpa med i ledet för att sålunda vinna soldaternas fulla förtroende och hängivenhet för sin person, vilket ju ock lyckades i en alldeles utomordentlig grad.

I slaget mot germankonungen Ariovistus förklaras utan vidare Cæsar hava sekrat, dels på grund av numerär överlägsenhet — varom dock intet annat är känt än kommentariernas motsatta uppgift — dels på grund av sin träffentaktik. Detta senare är obestriddigt, då tredje träffens ingripande mot den högra germanflygeln avvärdade nederlaget. Men den energi, varmed Cæsar framdrev högra flygelns överväldigande anfall, var väl dock framför allt annat avgörande.

I skildringen av den skickliga operationen mot de belgiska stammarna, varvid Cæsar förstod att segra utan fältslag, framhåller Tingsten (i motsats till D.) de förras överlägsenhet. I det blodiga nervierslaget, där Cæsar råkar i ett bakhåll, överfaller vid lägerarbetets början och dock förmår tillkämpa sig en avgörande seger, är intet bekant om styrkeförhållandena, som vår författare försiktigt förbigår, även härvid avvikande från D. som programenligt uttalar sig på vanligt vis.

Vid den kortfattade skildringen av den stora kraftmätningen med Vercingetorix antager vår författare att Cæsar efter det misslyckade angreppet med 6 legioner mot Gergovia och efter att hava lyckligt återförenat sina 10 legioner söder om Seine, på något sätt kommit till »Provincia» (operationsbasen), varom dock intet är bekant. Härifrån låter han Cæsar under *frammarsch* norrut råka ut för det överfall från Vercingetorix överlägsna kavalleri, som får den utgången, att den överfallande blir slagen, tar sin tillflykt till Alesia, blir av Cæsar innesluten och till sist tvungen att dagtinga. Annars antages (även av D.) i överensstämmelse med kommentariernas redogörelse, att Cæsar var på *återtåg* (mot opera-

tionsbasen) i sydostlig riktning från Seine mot Saone, när överfallet träffade honom. Då Cæsar, som alltid, förstod att omedelbart utnyttja sin framgång, avbröt han genast återtagets och följde efter motståndaren. Denne var ingalunda såsom författaren (även D.) uppgiver i grundslagen, eftersom blott hans kavalleri hade deltagit, men väl var även infanteriet i viss mån demoraliserat genom den för rytteriet olyckliga striden. Därför drog sig bådadera in i ett befäst läger invid Alesias murar, men icke, såsom en flyktande här skulle hava gjort, direkt in i staden. — Författarens bedömande av den väldiga kampen är väl i sak riktigt; dock icke vad man skulle hava väntat av en så skolad krigshistorisk författare, när det gäller strider, så märkliga att de i sitt slag äro nästan enastående i hela krigshistorien.

Borgarkrigets första del till och med den avgörande segern vid Pharsalos ägnar författaren en klar och jämförelsevis utförlig redogörelse och skärskådare med säker blick de invecklade politiska och strategiska förhållandena. Särskild uppmärksamhet ägnar han åt den för Cæsar karakteristiska operationen vid Ilerda, varigenom en med hans jämbördig armé tvingas att sträcka vapen på öppna fältet. Mot författares uppgift att »Cæsarianerna otvivelaktigt voro överlägsna» kan emellertid anmärkas (försåvitt den ej avser truppernas kvalitet) att deras legioner efter alla lidna förluster, som icke ersatts, med all sannolikhet hade lägre manskapsstyrka än han antager. Detta gäller även styrkeförhållandet vid Pharsalos. Det finns nämligen vissa hållpunkter för bedömandet av legionernas starkt reducerade numerär vid nämnda tid.

Om Hannibal, som det antages, står bakom Polybios' skildring av Cannae, hava forntidens båda mest lysande segrar skildrats av segrarne själva. I olikhet med de tidigare slagen har emellertid Pharsalos skildrats ej blott av Cæsar utan jämväl av andra deltagare, som i allt väsentligt bekräfta hans skildring. På grund därav har Delbrück måst avstå från sin eljest konsekvent tillämpade metod att tillskriva segraren den numerära överlägsenheten. Men trogen sin tendens antager han dock den högsta styrka, som återfinnes i någon av källskrifterna — hos en tredjehandskälla, som han annars, när det icke passar hans syften, undviker att bruka. De av Tingsten antagna siffrorna »grunda sig på särskilda av D. anställda beräkningar», vilka näppeligen kunna tillerkännas värdet ens av sannolikhetskalkyler. Kavalleristyrkan antages, i strid med alla källskrifter, helt godtyckligt vara 2,000 för det Cæsariska mot 3,000 för det pompejanska rytteriet.¹ Häremot måste invändas att Pompejus' slagplan, avseende att med det övermäktiga kavalleriet undankasta det cæsariska rytteriet och därefter angripa Cæsars legioner i flank och rygg, blir omöjlig genom det antagna styrkeförhållandet, som ingalunda garanterar någon reell övermakt. Ty

av den överlägsna kvaliteten hos Cæsars gallisk-germaniska rytteri, som D. dessutom antar förstärkt med utvalda legionärer (antesignani), hade pompejanerna under föregående strider redan fått en blodig erfarenhet.

Vår författares skildring av slaget är utförlig och ger en god bild av händelsernas gång. Cæsars med divinatorisk blick träffade motåtgärder, hans i rätta ögonblicket givna tecken till den dolda reservens framrusande, tredje träffens insättande och det hotande nederlagets förvandling till en förintande seger. Angående skissen kan dock liksom vid Cannaslaget sägas, att den betydande styrkeskillnaden kunde hava markerats, varigenom skissen skulle hava blivit ännu mera upplysende.

*

Till sist ett par allmänna synpunkter, som nå över arbetet i dess helhet. Delbrück synes mig i sina omfattande utläggningar av forntidens slag varken låta fältherrens personlighet fullt komma till sin rätt eller truppens moraliska halt spela den stora roll, som den vanligen gör. Utan slagen behandlas mera som aritmetisk-geometriska problem, där numerär och riktning merendels ensamma få vara utslagsgivande. Härigenom har D. — och i någon mån även Tingsten — kommit in på ett spår, som synes mig åtskilligt vilseledande för en riktig uppfattning av de faktorer, vilka avgöra striden. D. tilldelar f. ö. alltifrån falangens tid kavalleriet en utslagsgivande roll, som det ingalunda var i stånd att i samma grad hävda under den smidiga kohorttaktikens dagar.

Vår författare säger i sina f. ö. mycket omdömesgilla uttalanden om Cæsar som fältherre, att denne »eftersträvade att på slagfältet vara starkare än fienden». Ja, utan tvivel, men icke nödvändigt numerärt starkare. En överlägsenhet grundad på numerär styrka i förening med kvalitativ överlägsenhet¹ kan ock betrygga segern. Den har fördelen av större manöverförmåga och lättare underhåll. En sådan överlägsenhet var det, enligt mitt förmenande, som den store trupputbildaren i allmänhet eftersträvade, när han såsom förf. uttrycker sig »förfinade sitt krigsinstrument» så att det kom till höjdpunkten. När förf. säger, att Pharsalos var »mähända den enda av Cæsars många drabbningar, i vilka han var numeriskt underlägsen», må det därför tillåtas mig uttala min tro, att förf. något för okritiskt anslutit sig till sin illustre föregångare. Hänvisande till den ovan angivna, utförligare kritiken, vill jag här blott framhålla såsom högst osannolikt, att Cæsar — denne utpräglade representant för det hänsynslösa anfallet och tillika för strävandet efter den mest uppdrivna halt hos truppen — som under fälttaget i Grekland, där hans stora numerära un-

¹ Med kvalitativ överlägsenhet avses här icke endast bättre skolning utan även en sådan truppmoral, som blott en stark personlighet och segervana förmå framkalla.

¹ Urkällorna angiva: 1,000 mot 7,000.

derlägsenhet är konstaterad, nöjer sig med kvalitativ överlägsenhet, med denna uppträder »överdjervt» och gång efter annan söker framtvinga ett avgörande — vid alla de andra många avgörandena skulle hava sökt och lyckats skaffa sig den numerära överlägsenheten! Så mycket mer osannolikt, som han själv ej blott i sina kommentarier merendels framhåller sin underlägsenhet, utan ock flerstädes uppträder försvars-anfallsviis, såsom den underlägsne vanligen plägar finna lämpligt att göra.

Vad skulle man här säga, om någon självsäker utländsk krigshistoriker helt frankt påstode, att exempelvis våra offentligt godtagna skildringar av de lysande segrarna vid Narva och Fraustadt mot långt överlägsna motståndare blott vore legendariska överdrifter, och att framgångarna i själva verket vunnits mot numerärt underlägsna eller på sin höjd jämstarka fiender? Jag förutsätter såsom ett tankeexperiment att inga bekräftande uppgifter från motsidan finnes. Man skulle helt säkert finna ett dylikt påstående godtyckligt och oberättigat. Dock kan varken Karl XII eller Rehn-schiöld anses vara någon Alexanders eller Cæsars jämlike. När nu många av krigskonstens smärre heroer förmått segra över betydligt överlägsna motståndare, torde det icke vara alltför djävt att

i motsats till Delbrück tilltro dess största konstnärer detsamma.

General Tingsten ägnar nära en tredjedel av sin bok åt fältherren Cæsar, som han anser beteckna höjdpunkten av antikens krigskonst. Men hans eljest goda minne sviker, när han uppgiver Cæsar vara systerson till Marius, en uppgift om arvtagaren till dennes politik och krigskonst, som icke har stöd i hävderna. Bevekelsegrunden för hans handlande angives enligt en något föråldrad uppfattning vara av lägsta slag: »ärelystnad» och »egna intressen». Att det hos den store statsmannen — i motsats till alla andra av tidens maktsträvare — fanns hjärta för folkets nöd och en sjudande åtrå att få göra sin överlägsna förmåga gällande till statens och folkets bästa, därför utgör Cæsars intensiva verksamhet ända till slutet ett det bästa bevis, som tycks hava undgått förf. Detta är skada. Ty även härigenom blir författarens arbete, som i sin helhet är intressant och i viss mån fyller ett tomrum i vår militärlitteratur, något vilseledande särskilt med avseende å den store fältherre, »titanen», som Delbrück anser hava fört den antika krigskonsten till dess höjdpunkt och på samma gång vara dess störste konstnär.

E. O. Almquist.

Upsala den 17de /^{III}. 29.

Föll Kongl. Bibliotheket,
Stockholm.

Som det mysligen från auktoritativt
håll offentligen uttalats, att den militära
kritiken mot Hans Delbrück numera
skulle hava tystnat, tillåter sig underd.
— såsom en gudsaga — överlemnade bifogade
recension, i förhoppning att den möjligen
skall kunna intressera dem som syssla
med forntidens krigshistoria.

Upsala som ovan
Olof Wagnert
öfverste

London 1792

Mr. Pitt

Dear Sir

I have the honor to receive your letter of the 14th inst. in relation to the petition of the African Society for the abolition of the trade in slaves. I have the pleasure to inform you that the same has been presented to the House of Commons, and that the Committee appointed to inquire into the matter have reported in favor of the petition.

I am, Sir, very respectfully,
Your obedient servant,

Wm. Pitt

